

⊖		לשחוק אִמְרָתִי מְהֻלָּל וְלִשְׁמַחָה מָה זֶה עֲשֵׂה?	ב	ב
⊖		תִּרְתִּי בְּלִבִּי לְמִשׁוֹךְ בֵּינֵינוּ אֶת בְּשָׂרֵי וְלִבִּי נִהְגַּ בְּחֻמָּה וְלֵאחֹז בְּסִכְלוֹת עַד אֲשֶׁר אֲרָאָה אִי זֶה טוֹב לִבְנֵי הָאָדָם אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ תַחַת הַשָּׁמַיִם מִסָּפֵר יְמֵי חַיֵּיהֶם.	ג	ב
⊖		הַגְּדַלְתִּי מַעֲשֵׂי בְּנֵי־לֵב לִי בְּתִים נִטְעַתִּי לִי כְרָמִים.	ד	ב
⊖		עֲשִׂיתִי לִי גִּנּוֹת וּפְרָדְסִים וְנִטְעַתִּי בָהֶם עֵץ כָּל פְּרִי.	ה	ב
⊖		עֲשִׂיתִי לִי בְּרֻכּוֹת מֵיִם לְהִשְׁקוֹת מֵהֶם יַעַר צוֹמֵחַ עֲצִים.	ו	ב
⊖		קִנִּיתִי עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וּבְנֵי בֵּית הָיָה לִי גַם מִקְנֵה בָקָר וְצֹאֵן הַרְבֵּה הָיָה לִי מִכָּל שֶׁהָיוּ לִפְנֵי בִירוּשָׁלָיִם.	ז	ב
⊖		כִּנְסִיתִי לִי גַם כֶּסֶף וְזָהָב וּסְגֻלַּת מְלָכִים וְהִמְדִּינוֹת עֲשִׂיתִי לִי שָׂרִים וְשָׂרוֹת וְתַעֲנַגּוֹת בְּנֵי הָאָדָם שָׂדֵה וְשָׂדוֹת.	ח	ב
⊖		וְגִדַלְתִּי וְהוֹסַפְתִּי מִכָּל שֶׁהָיָה לִפְנֵי בִירוּשָׁלָיִם אַף חֻמָּתִי עֲמֻדָה לִי.	ט	ב
↑ ☺		וְכָל אֲשֶׁר שָׂאָלוּ עֵינַי לֹא אֲצַלְתִּי מֵהֶם לֹא מִנְעַתִּי אֶת לִבִּי מִכָּל שְׂמֵחָה כִּי לִבִּי שָׂמַח מִכָּל עֲמָלִי וְזֶה הָיָה חֻלְקִי מִכָּל עֲמָלִי.	י	ב
↓		וּפְנִיתִי אֲנִי בְּכָל מַעֲשֵׂי שִׁעְשׂוֹ יָדַי וּבְעֲמָלִי שִׁעְמַלְתִּי לַעֲשׂוֹת וְהִנֵּה הִכָּל הַכָּל וְרַעוֹת רוּחַ וְאִין יִתְרוֹן תַּחַת הַשָּׁמַיִם.	יא	ב
⊖		וּפְנִיתִי אֲנִי לְרֵאוֹת חֻמָּה וְהוֹלָלוֹת וְסִכְלוֹת כִּי מָה הָאָדָם שִׁיבֹא אַחֲרַי הַמְּלֹךְ אֶת אֲשֶׁר כָּבַר עֲשׂוּהוּ?	יב	ב
↑ ↓	החכם והכסיל	וְרֵאִיתִי אֲנִי שִׁישׁ וְתִירוֹן לְחֻמָּה מִן הַסִּכְלוֹת כִּי תִירוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ.	יג	ב
↑		וְהַחֲכָם עֵינָיו בְּרֵאוֹשׁוֹ וְהַכֹּסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ.	יד	ב
↓		וַיִּדְעַתִּי גַם אֲנִי שִׁמְקָרָה אַחַד יִקְרָה אֶת כָּלָם.		
⊖ ☹		וְאִמְרָתִי אֲנִי בְּלִבִּי כִּמְקָרָה הַכֹּסִיל גַּם אֲנִי יִקְרָנִי וְלִמָּה חֻמָּתִי אֲנִי אִז יִתְרֵ? וְדַבְּרָתִי בְּלִבִּי שָׂגַם זֶה הַכָּל.	טו	ב
↑ ↓		כִּי אִין זְכוּרוֹן לְחֻמָּה עִם הַכֹּסִיל לְעוֹלָם בְּשִׁכְבְּךָ הַיָּמִים הַבָּאִים הִכָּל נִשְׁפָּח. אִוֹלָם, אֲצַל הַחֲכָם [רש"י] [יר' ב ב] "זכרתי לך חסד נעורייך". [מש' י ז] "זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב".	טז	ב
⊖ ☹		וְאִיךָ יָמוֹת הַחֲכָם עִם הַכֹּסִיל?		
⊖ ☹		וְשֹׂאֲנֵתִי אֶת הַחַיִּים כִּי רַע עָלִי הַמַּעֲשָׂה שֶׁנַּעֲשָׂה תַחַת הַשָּׁמַיִם כִּי הִכָּל הַכָּל וְרַעוֹת רוּחַ.	יז	ב
⊖ ☹		וְשֹׂאֲנֵתִי אֲנִי אֶת כָּל עֲמָלִי שֶׁאֲנִי עֹמֵל תַּחַת הַשָּׁמַיִם שֶׁאֲנִי חֲנוּן לְאָדָם שִׁיְהִיָּה אַחֲרַי.	יח	ב
⊖ ☹ (כל אדם שיקרא דבריו)		וְיָמֵי יוֹדֵעַ הַחֲכָם יִהְיֶה אוֹ סָכָל וְיִשְׁלַט בְּכָל עֲמָלִי שֶׁעֲמַלְתִּי וְשִׁחְכַמְתִּי תַחַת הַשָּׁמַיִם גַּם זֶה הַכָּל.	יט	ב
⊖ ☹		וְסִבּוֹתַי אֲנִי לִיֵּאֵשׁ אֶת לִבִּי עַל כָּל הָעֲמָלִי שֶׁעֲמַלְתִּי תַחַת הַשָּׁמַיִם.	כ	ב
⊖ ☹		כִּי יֵשׁ אָדָם שֶׁעֲמָלוֹ בְּחֻמָּה וּבְדַעַת וּבְכִשְׁרוֹן וְלֵאדָם שֶׁלֹּא עֹמֵל בּוֹ יִתְגַּנּוּ חֻלְקוֹ. גַּם זֶה הַכָּל וְרַעַה רַבָּה.	כא	ב
⊖ ☹		כִּי מָה הִנֵּה לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ וּבְרַעְיוֹן לְבוֹ	כב	ב

			שהוא עמל תחת השמש?		
⊖			כי כל ימיו מכאבים וכעס ענינו גם בלי לה לא שכת לבו. גם זה הכל הוא.	כג	ב
[ג יג]			אין טוב באדם שיאכל ושתה וראה את נפשו טוב בעמלו? גם זה ראיתי אני כי מיד האלהים היא.	כד	ב
↓			כי מי יאכל ומי יחוש חוץ ממני!	כה	ב
↑			כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ונדעת ושמחה	כו	ב
↓		[רש"י] אחד מן ההבלים שנתנו לבריות שהם עמלים ואחר נוטל.	ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלהים גם זה הכל ורעות רוח		
X		[סנהדרין קא/א] כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנא' [משי טו כג] "ודבר בעתו מה טוב". [רמב"ן ברי א לא] כי הרע צריך בקיום הטוב, כענין שנא' "לכל זמן ועת...".	תחת השמים. ועת לכל חפץ	א	ג
			עת ללדת ועת למות	ב	ג
			עת לטעת ועת לעקור נטוע.		
			עת להרוג ועת לרפוא	ג	ג
			עת לפרוץ ועת לבנות.		
			עת לבכות ועת לשחוק	ד	ג
			עת ספוד ועת רקוד.		
		[רש"י] בחורי ישראל מושלכים [איכה ד א] "תשתכנה אבני קדש". "ועת כנוס" אותם מן הגולה [זכ' ט טז] "והושיעם ה' אלהים ביום ההוא כצאן עמו כאבני נזר מתנוססות על אדמתו".	עת להשליך אבנים ועת פנוס אבנים	ה	ג
			עת לחבוק ועת לרחק מחבק.		
			עת לבקש ועת לאבד	ו	ג
			עת לשמור ועת להשליך.		
			עת לקרוע ועת לתפור	ז	ג
		[זבחים קט/ב] כיון שמתו בני אהרן אמר לו אהרן אחי לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקב"ה כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום הן שתק וקבל שכר שנאמר [וי י ג] "וידם אהרן". וכן בדוד הוא אומר [תהי לו ז] "דום לה' והתחולל לוי" אע"פ שמפיל לך חללים חללים את שתוק. וכן בשלמה הוא אומר "עת לחשות ועת לדבר" פעמים ששותק ומקבל שכר על השתיקה פעמים מדבר ומקבל שכר על הדבור...	עת לחשות ועת לדבר.		
			עת לאהב ועת לשנא	ח	ג
			עת מלקמה ועת שלום.		
			מה יתרון העושה (רע) באשר הוא עמל?	ט	ג
⊖			ראיתי את הענין [רש"י] מנהג) אשר נתן אלהים לבני האדם לענות בו [רש"י] להתנהג.	י	ג
⊕			את הכל עשה יפה בעתו (סדר) גם את (חכמה, שכל) העולם נתן בלבם (של בני האדם)	יא	ג
;		[רש"י] עקר הענין יום מותו. [איוב יא ז] "החקר אלוה תמצא, אם עד תכלית שדי תמצא". [יש' מ כח] "לא ייעף ולא ייגע אין חקר לתבונתו". [תהי קמה ג] "ולגדלתו אין חקר".	מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף.		
↑			ידעתי כי אין טוב בם (בהיים) כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו.	יב	ג
[ב כד].			וגם כל האדם שיאכל ושתה וראה טוב בכל עמלו מתת אלהים היא.	יג	ג
↑			ידעתי כי כל אשר יעשה האלהים הוא יקנה לעולם	יד	ג
		[דב' יג א] "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא תספ עליו ולא תגרע ממנו".	עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע והאלהים עשה שיראו מלפניו.		
X			מה שהיה כבר הוא ואשר להיות כבר היה	טו	ג
↓		[רש"י] ליפרע מן הרודף לפיכך [ט] מה יתרונו של עושה הרעה באשר הוא עמל? הרי סופו להשתלם (להענש).	והאלהים יבקש את נרדף.		
⊖			ועוד ראיתי תחת השמש מקום המשפט שמה הרשע	טז	ג

			ומקום הצדק שמה הרשע.		
⊞			אמרתי אני בלבי את הצדיק ואת הרשע ישפט האלהים כי עת לכל חפץ ועל כל המעשה שם.	ג	יז
	[א].				
	אדם ובהמה.		אמרתי אני בלבי על דברת בני האדם לכרם האלהים ולראות שיהם בהמה המה להם.	ג	יח
למראית עין		[תפילה - סדר הקרבנות] לבד הנשמה הטהורה שהיא עתידה לתן דין וחשבון לפני כסא כבודך. [תהי פב ו-ז] "אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם. אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפלו". [בר' ג ז] "ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם...".	כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אהד להם כמות זה כן מות זה ורוח אהד לכל. ומותר האדם מן הבהמה און כי הכל הבל.	ג	יט
X			הכל הולך אל מקום אהד הכל הנה מן העפר והכל שב אל העפר.	ג	כ
אך זו האמת			מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה? ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ?	ג	כא
↑			כב וראיתי כי אין טוב מאשר ישמח האדם במעשיו, כי הוא חלקו. כי מי יביאנו לראות במה שיהיה אחריו. [רש"י] "כי הוא חלקו" - יגיע כפיו הוא החלק הניתן לו משמים ובו ישמח. "כי מי יביאנו" - לראות לאחר שמת במה שיהיה לבניו אם יצליחו גם הם בעושר שאסף הוא והניח להם או לא יצליחו.	ג	כב
⊖			ושבתי אני ואראה את כל העשקים אשר נעשים תחת השמש והנה דמעת העשקים ואין להם מנחם ומינד עשקים פח ואין להם מנחם.	ד	א
⊖	מת או עדיף שלא נולד,		ושבח אני את המתים שפבר מתו מן החיים אשר המה חיים עדנה (עדיין).	ד	ב
⊖	טוב על החי.	[עירובין יג/ב] נוה לו לאדם שלא נברא יותר משנברא. [תהי פט מח] "על מה שוא בראת כל בני אדם".	וטוב משניהם את אשר עדן (עדיין) לא הנה אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש.	ד	ג
↓		[בייב כא/א] קנאת סופרים תרבה חכמה. [ב"ר ט ז] שאלולי יצר הרע לא בנה אדם בית ולא נשא אשה ולא הוליד ולא נשא ונתן וכן שלמה אומר [קהלת ד] "כי היא קנאת...".	וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו גם זה הבל ורעות רוח.	ד	ד
↓ ⊖			הפסיל חבק את ידיו ואכל את בשרו.	ד	ה
↑			טוב מלא כף נחת	ד	ו
↓			ממלא חפנים עמל ורעות רוח.		
⊞			ושבתי אני ואראה הבל תחת השמש.	ד	ז
↓		[רש"י] "יש אחד ואין שני" - יש לך אדם שעושה דבריו ביחודי. גם בן ואח אין לו - (1) אם ת"ח הוא - אינו קונה לו תלמיד. שהוא כבן ולא חבר שהוא כאח. (2) ואם רווק הוא - אינו נושא אשה להיות לו כאח לעזר ולהוליד בן. (3) ואם סוחר הוא - אינו קונה לו שותפים ויצא לדרך יחודי. "ואין קץ לכל עמלו" - יגע בגירסא. ואם סוחר הוא - עמל בפרקמטיא. "גם עיניו לא תשבע עושר" - לא יהא שבע בטעמי תורה, שהרבה תורה למד אדם מתלמידיו, ולענין הממון רודף תמיד אחר הממון. "ולמי אני עמל" - מאחר שאיני מעמיד תלמידים ואיני נושא אשה להוליד בנים.	יש אהד ואין שני גם בן ואח אין לו ואין קץ לכל עמלו גם עיניו לא תשבע עושר. ולמי אני עמל? ומחסר את נפשי מטובה? גם זה הבל וענין רע הוא.	ד	ח
↑			טובים השנים מן האהד אשר יש להם שכר טוב בעמלם.	ד	ט
↑			כי אם יפלו - האהד יקים את חברו ואילו האהד שיפול - ואין שני להקימו.	ד	י
↑			גם אם ישכבו שנים וחס להם ולאהד איך יחס?	ד	יא
↑			ואם יתקפו האהד השנים יעמדו נגדו והחוט המשלש לא במהרה ינתק.	ד	יב
↓ ⊞			טוב ילד מספן וחסם	ד	יג

			ממלך זמן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד.		
⊕ 8			כי מבית הסורים יצא למלך כי גם במלכותו נולד רש.	ד	ד
⊖ 8			ראיתי את כל החיים המהלכים תחת השמש עם תגלד השני אשר יעמד תחתיו.	טו	ד
↓			אין קץ לכל העם לכל אשר היה לפניו גם האחרונים לא ישמחו בו כי גם זה הכל ורעיון רוח.	טז	ד
↑			שמר רגלך כאשר תלך אל בית האלהים וקרוב לשמע	יז	ד
↓			מתת הפסילים זבח		
		[רש"י] שיחטא ויביא קרבן.			
		[רש"י] אין הכסיל מבין שהוא עושה רע לעצמו.	כי אינם יודעים לעשות רע.		
↑	מעט דיבור	[אבות א יז] וכל המרבה דברים, מביא חטא. [ברכות סא/א] לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה.	אל תבהל על פיה ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על פן יהיו דבריך מעטים.	א	ה
↓			כי בא החלום ברב ענין וקול פסיל ברב דברים.	ב	ה
↑		גדר	כאשר תדר גדר לאלהים אל תאחר לשלמו	ג	ה
↓			כי אין ספץ בפסילים		
↑			את אשר תדר שלם.		
↑			טוב אשר לא תדר	ד	ה
↓			משפתדור ולא תשלם.		
↑			אל תפן את פיה לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא. למה יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידך.	ה	ה
↓			כי ברב חלמות והכלים ודברים הרבה [רש"י] לפרוש מאת ה'.	ו	ה
↑	[יב ג].		כי (אלא) את האלהים ירא.		
⊖			אם עשק רש וגזל משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה על הספץ (חפצו של/השגחת ה').	ז	ה
↑		[יר' יא א] "מדוע דרך רשעים צלחה".	כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם.		
↓	יש השגחת ה'				
↓			ויתרון ארץ כפל הוא (היתרון יתהפך) מלך (רשע) לשדה נעבד (יתרושש).	ח	ה
↓		[רבה קהלת] אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאותו בידו.	אהב כסף לא ישבע כסף ומי אהב בהמון (עבדים ושפחות) לא (תהיה לו) תבואה גם זה הכל. [מצודות] כי אין מהראוי לבזבז ביותר.	ט	ה
↓			ברכות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליה? כי אם ראות עיניו.	י	ה
⊕	שינה		מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל. והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון.	יא	ה
↓					
↓	חסרון העושר	[רש"י] כעשרו של קרח שעל ידי כן נתגאה וירד לשאול. [מצודות] כי אנשים מתקנאים בו ומלשינים עליו. [אהבת ישראל - ג] הנה ידוע שהקב"ה נותן עושר לאדם בשני אופנים, או משום שגלוי וידוע לפניו שהוא איש טוב ורחמן, ובעשרו שיתן לו ה' יתברך יעשה טוב והסד עם עניים ומרי נפש, והוא בתור גזבר על העושר שנתן לו הקב"ה בעד העניים, ואופן זה הוא לטובתו של האדם. ויש לפעמים עושר שמור לבעליו לרעתו, והיינו משום שהאדם מלא עונות וחטאים, וגם עשה איזה מצות, ולפיכך הקב"ה משלם לו שכר מצותיו בעולם הזה כדי לטורדו מן העולם הבא,	יש רעה חולה ראיתי תחת השמש עושר שמור לבעליו לרעתו.	יב	ה

		וסוף הדבר שיכלה עשרו בענין רע, ואופן זה הוא לרעתו של האדם.		
↓		ואָבד הַעֶשֶׂר הַהוּא בְּעֵינֵי רַע וְהוֹלִיד בֶּן וְאִין בִּידוֹ מְאוּמָה.	ה	יג
↓		כְּאִשֶׁר יֵצֵא מִבֶּטֶן אִמּוֹ עָרוֹם יָשׁוּב לְלֶכֶת כְּשָׂבָא וּמְאוּמָה לֹא יֵשָׂא בְּעַמְלוֹ שְׂלִיף בִּידוֹ.	ה	יד
↓		וְגַם זֶה רַעָה חוֹלָה כָּל עֲמַת שָׂבָא כֵּן יִלָּךְ. וּמָה יִתְרוֹן לוֹ שְׂיַעֲמַל לְרוּחַ?	ה	טו
↓		גַּם כָּל יָמָיו בַּחֲשֵׁף יֵאָכֵל וְכַעַס הַרְבֵּה וְחֲלִיו וְקִצְף.	ה	טז
☺	גשמיות ועמל שמחה מתת אל.	הִנֵּה אֲשֶׁר רְאִיתִי אֲנִי טוֹב אֲשֶׁר יָפָה לְאָכֹל וְלִשְׂתוֹת וְלִרְאוֹת טוֹבָה בְּכָל עֲמָלוֹ שְׂיַעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמַשׁ מְסַפֵּר יָמֵי חַיָּו אֲשֶׁר נָתַן לוֹ הָאֱלֹהִים כִּי הוּא חֲלָקוֹ.	ה	יז
☺		גַּם כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר נָתַן לוֹ הָאֱלֹהִים עֵשֶׂר וּנְכֹסִים וְהַשְּׁלִיטוֹ לְאָכֹל מִמֶּנּוּ (וְהוּא מִצְלִיחַ לְשִׁלוֹט עַל כֹּסֶפוֹ) וְלִשְׂאוֹת אֶת חֲלָקוֹ [מִצְדוֹת] וְלִתַּת אֶת חֲלָקוֹ לְמִישֵׁהוּ אַחֵר. וְלִשְׂמַח בְּעַמְלוֹ [מִצְדוֹת] שְׂלֵא יִרְא לְבַבּוֹ בְּחִיתוֹ מִהַעוֹשֶׁר שְׂקִיבֵץ בְּעַמְלָה זֶה מִתַּת אֱלֹהִים הִיא [סְפוּרָנוֹ] שְׂזֵה יִקְרָה לְמַעַט.	ה	יח
↑		כִּי לֹא הַרְבֵּה זָכַר אֶת יָמָיו חַיָּו [מִצְדוֹת] חַיָּו קִצְרִים. כִּי הָאֱלֹהִים מַעֲנֶה (מַעֲדִיד) בְּשִׂמְחַת לִבּוֹ (מַעֲשִׂיו שְׂהוּא שְׂמַח בְּעַמְלוֹ. וְלִכֵּן יֵשׁ לְנַהוּג כַּךְ).	ה	יט
↓		יֵשׁ רַעָה אֲשֶׁר רְאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמַשׁ וְרַבָּה הִיא עַל הָאָדָם.	ו	א
↓		אִישׁ אֲשֶׁר יָתַן לוֹ הָאֱלֹהִים עֵשֶׂר וּנְכֹסִים וְכָבוֹד וְאִינְנוֹ חָסֵר לְנַפְשׁוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יִתְאַוֶּה וְלֹא יִשְׁלִיטֵנוּ הָאֱלֹהִים לְאָכֹל מִמֶּנּוּ (בְּכֹסֵי שׁוֹלְטִים עֲלָיו) כִּי אִישׁ נְכָרִי יֵאָכֵלֵנוּ (יֵאָבֵד אֶת נְכֹסָיו) זֶה הַכָּל וְחֲלִי רַע הוּא.	ו	ב
↓		אִם יוֹלִיד אִישׁ מְאֹה (הַרְבֵּה יִלְדִים) וְשָׁנִים רַבּוֹת יִחְיֶה וְרַב שְׂיִהְיוּ יָמָיו שְׁנָיו (יֵאָרִיךְ יָמָיו) וְנַפְשׁוֹ לֹא תִשָּׁבַע מִן הַטּוֹבָה וְגַם קְבוּרָה לֹא הִיְתָה לוֹ [מִצְדוֹת] כִּי חֵית הַשָּׂדֶה אִכְלָתָהּ. אֲמַרְתִּי טוֹב מִמֶּנּוּ הַנְּפִל. (אִישָׁה שֶׂהִפִּילָה עוֹבֵר)	ו	ג
↓		כִּי בַהֲבֵל בָּא (הַנִּפְל) וּבַחֲשֵׁף יִלָּךְ וּבַחֲשֵׁף שָׁמוֹ יִכְסֶה.	ו	ד
↓		גַּם שָׁמַשׁ לֹא רָאָה וְלֹא יָדַע נֶחֱסֵת לְזֶה מְזֵה. (לֹא יָדַע מָה זֶה טוֹבַת הַנָּהָה מִהַחַיִּים)	ו	ה
↓	[ג] עדיף הנפל.	וְאֵלּוֹ חִזָּה אֶלֶף שָׁנִים פְּעָמִים וְטוֹבָה לֹא רָאָה?	ו	ו
X		הֲלֹא אֵל מְקוֹם אֶחָד הַכָּל הוֹלֵךְ.		
↓		כָּל עֲמַל הָאָדָם לְפִיָּהוּ (כַּדִּי לֹאכֹל) וְגַם הַנְּפִשׁ לֹא תִמְלָא. (תִּכְרַת, לִכֵּן צָרִיךְ לְזַכּוֹת גַּם אֶת הַנִּפְשׁ)	ו	ז
↑		כִּי מָה יוֹתֵר לְחַכְמָה מִן הַפְּסִיל? מָה לְעֵנִי יוֹדַע לְהִלָּךְ נֶגֶד הַסַּיִם? (אִם אֵינּוּ יוֹדַע לְהַבִּין אֶת הַעֲנִי - מָה חָסֵר לוֹ וְלִתַּת לוֹ)	ו	ח
↑		טוֹב מִרְאוּת עֵינַיִם מִהִלָּךְ נִפְשׁ (אִם הִיא רוֹאָה לֹאן הִיא הוֹלֶכֶת כְּשֶׂהָאָדָם נִפְטָר מִהָעוֹלָם). גַּם זֶה הַכָּל וְרַעוּת רוּחַ. (כִּי אִם הִיא יוֹדַע מִמֶּנּוּ, אִזּוֹ הִיא עוֹבֵד אֶת ה' עַל מִנַּת לְקַבֵּל פֶּרֶס וְלִהְנַצֵּל מִן הָעוֹשֶׁשׁ)	ו	ט
		מָה שְׂהִיָּה כְּבָר נִקְרָא שָׁמוֹ וְנוֹדַע אֲשֶׁר הוּא אָדָם וְלֹא יוֹכֵל לְדִין עִם שְׂמִקִּיף מִמֶּנּוּ.	ו	י
		כִּי יֵשׁ דְּבָרִים הַרְבֵּה מְרַבִּים הַכָּל מָה יוֹתֵר לְאָדָם.	ו	יא
		כִּי מִי יוֹדַע מָה טוֹב לְאָדָם בְּחַיָּים? מְסַפֵּר יָמֵי חַיָּו הַכָּלוּ וְיַעֲשֶׂם כְּצֵל אֲשֶׁר מִי יִגִּיד לְאָדָם מָה יִהְיֶה אַחֲרָיו תַּחַת הַשָּׁמַשׁ?	ו	יב
↑		טוֹב שֵׁם מִשְׁמֵן טוֹב.	א	ז
☹		[זוהר א צח/א] נשמתו של צדיק מתאוה אימתי תצא מן העולם וְיּוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הַנּוֹלָדוֹ.		

		הזה שהוא הבל, כדי להתענג בעולם הבא. מאידיך אמר דוד: [תה' ל' י] "מה בצע בדמי בךדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך?"			
⊖		[יר' כב י] "אל תבכו למת..."	טוב ללכת אל בית אכל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והסי יתן אל לבו.	ב	ז
[ט] 😞			טוב כעס משחוק פי ברע פנים ייטב לב.	ג	ז
↑ ⊖			לב חכמים בבית אכל ולב פסילים בבית שמחה.	ד	ז
↓			טוב לשמע גערת חכם מאיש שמע שיר פסילים.	ה	ז
↓		[א"צ - השמחה] ואין ראוי לאיש משכיל להרבות בשחוק, כי עם השחוק משתתפת דעת קלה.	פי קקול הפירים תחת הסיר פן שחוק הפסיל וגם זה קבל.	ו	ז
↓			פי העשק יהולל חכם ויאבד את לב מתנה.	ז	ז
↑			טוב אחרית דבר מראשיתו	ח	ז
	כעס	[אבות ד א] איזהו גבור? הכובש את יצרו.	טוב ארף רוח [רש"י] אינו ממחר לריב) מגבה רוח.		
[ג] ↑ 😞		[פסחים ק"ג/ב] שלשה הקב"ה אוהבן: מי שאינו כועס, ... [נדרים כ"ב] כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו... אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו... משכה תלמודו ומוסיף טיפשות... [משלי יג טז] "וכסיל יפרוש אולת" ... בידוע שעונותיו מרויבין מזכותיו שנא' [משלי כט כב] "איש אף יגרה מדון ובעל חמה רב פשע" ...	אל תבהל ברוחך לקעוס פי כעס בחיך פסילים ינוח.	ט	ז
↓			אל תאמר מה היה שהימים הראשנים היו טובים מאלה פי לא מחכמה שאלת על זה. טובה חכמה (יחד) עם נחלה (ממון)	יא	ז
↑	חכמה		ויתר לראי השמש פי בצל החכמה בצל הפספ ויתרון דעת החכמה תחנה בעליה.	יב	ז
↑			ראה את מעשה האלהים פי מי יוכל לתקן את אשר עתו.	יג	ז
⊖	קטנות האדם		ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה גם את זה לעמת זה עשה האלהים על דברת שלא ימצא האדם אחריו מאומה.	יד	ז
⊖			את הכל ראיתי בימי הבלי יש צדיק אבד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו.	טו	ז
↑ [כ] ↑		[ירושלמי נדרים כ"א] לא דייך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים.	אל תהי צדיק הרבה (מחמיר אפילו עם דברים שאינם מצווים בתורה) ואל תתחכם יותר למה תשומם.	טז	ז
↑			אל תרשע הרבה ואל תהי סכל למה תמות בלא עתה.	יז	ז
↓			טוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל תנח את ידך פי ירא אלהים יצא את כלם.	יח	ז
↑	דרך אמצעית	[אבות ב ב] יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עון.	החכמה תעז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר.	יט	ז
↑	חכמה		פי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.	כ	ז
↑		[מלכים א ח מו] "כי אין אדם אשר לא יחטא". [משי כד טז] "פי שבעי פול צדיק נקם". [גיטין מג/א] אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן. [נח' יד יד] "... נח דניאל ואיוב המה בצדקתם ינצלו נפשם..."			

↑	קללה	אבק לשון הרע	גם לכל הדברים אשר ידברו אל תסן לבך אשר לא תשמע את עבדך מקללה.	ז	כא
☹			כי גם פעמים רבות ידע לבך אשר גם אתה קללת אחרים.	ז	כב
⚙	חכמה		כל זה נסיתי בחכמה	ז	כג
;		[תהי קלט ו] "פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה".	אמרתי אֲחֻכְמָה והיא רחוקה ממני.	ז	כד
		לא ידע אנוש ערכה ולא תמצא בארץ החיים". [ישי נח ח] "כי לא מקשבותי מקשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה'".	רחוק מה שיהיה ועמק עמק מי ימצאנו?	ז	כה
⚙			סבותי אני ולבי לדעת ולתור ובקש חכמה וקשבון ולדעת רשע פסל והסקלות הוללות.	ז	כז
☹	אשה	[מש' יח כב] "מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה".	ומצא אני מר ממנות את האשה אשר היא מצודים ותרמים לבה אסורים ידיה	ז	כו
↑		[סנהדרין צזא] שלשה באין בהיסח הדעת אלו הן משיח מציאה ועקרב.	טוב לפני האלהים: מלט ממנה		
↓			והוטא ילכד בה.		
⚙			ראה זה מצאתי אמרה קהלת אחת לאחת למצא חשבון.	ז	כז
☹	אשה	[אבות ה טז] אהבה שאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם, זו אהבת דויד ויהונתן.	אשר עוד בקשה נפשי ולא מצאתי אדם אחד מאלף מצאתי, ואשה בכל אלה לא מצאתי.	ז	כח
↑			לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר	ז	כט
↓			והמה (בני האדם שלא הולכים בדרך האמצע) בקשו חשבונות (לנטות לקיצוניות) רבים.		
↑	גדולת החכמה		מי פהחכם ומי יודע פשר דבר?	ח	א
		[שמ' לד לה] "וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה".	חכמת אדם תאיר פניו ועז פניו ישנא.		
↑	מנהג כלפי המלך		אני (אומר לד) פי מלך (בשר ודם) שמור ועל דברת שבועת אלהים (בכפוף למצוות התורה).	ח	ב
↑			אל תבהל מפניו - תלך (תתחמק) אל תעמד בדבר רע כי כל אשר יחפץ יעשה (ימצא אותך).	ח	ג
	מנהג המלך		באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה?	ח	ד
☺ ↑			שומר מצוה לא ידע דבר רע	ח	ה
☹ ↑			(ורשי) ועת ומשפט - ידע לב חכם.		
☹	[ג א]		כי לכל חפץ יש עת ומשפט	ח	ו
☹			כי רעת האדם רבה עליו.		
;			כי איננו ידע מה שיהיה	ח	ז
			כי באשר יהיה מי יגיד לו?		
			אין אדם שליט ברוח (בחיים) לכלוא את הרוח ואין שלטון ביום המות	ח	ח
		[רש"י] של שום מלך ניכר ביום מותו.	ואין משלחת במלחמה		
		[רש"י] זו לאמר אשלח בני או עבדי במקומי.	ולא מלט רשע את בעליו (ה).		
⚙			את כל זה ראיתי ונתון את לבי לכל מעשה אשר נעשה תחת השמש	ח	ט
☹ ↓	רשע וטוב לו		עת אשר שלט האדם באדם לרע לו.		
☹ ↓			ובכן ראיתי רשעים קברים נכאו וממקום קדוש יהלכו (מצודות) הצדיקים וישתפחו בעיר אשר כן עשו	ח	י

		גם זה הַבֵּל.		
⊖		[א"צ - התשובה] כי רבים חושבים, בשביל שהקב"ה מאחר לפרוע העבירות, שישתכחו ולא יבואו לדין עליהם.	יא	ח
↓		[חבוק א ד] "על פן תפוג תורה ולא יצא לנצח משפט. כי רשע מכתיר את הצדיק. על פן יצא משפט מעקל".		
⊖		אֲשֶׁר חָטָא עֲשֵׂה רַע מֵאֵת (הרבה וה) ומֵאֲרִיךְ לוֹ	יב	ח
☺↑		כי גם יודע אני אֲשֶׁר יְהִיָּה טוֹב לִירְאֵי הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יִירָאוּ מִלִּפְנֵי.		
↓	רשע	וטוב לא יְהִיָּה לְרַשָּׁע וְלֹא יֵאָרִיךְ יָמִים כִּצְלַל אֲשֶׁר אֵינְנוּ יָרָא מִלִּפְנֵי אֱלֹהִים.	יג	ח
⊖		יֵשׁ הַבֵּל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵשׁ צְדִיקִים אֲשֶׁר מְגִיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים וְיֵשׁ רְשָׁעִים שְׂמִיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצְדִיקִים אֲמַרְתִּי שְׂגִם זֶה הַבֵּל.	יד	ח
↑ [רש"י]		וְשִׁבְחָתִי אֲנִי אֵת הַשְּׂמִחָה אֲשֶׁר אֵין טוֹב לְאָדָם תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כִּי אִם לְאֹכַל וְלִשְׂתוֹת [רש"י] ת"ת) וְלִשְׂמוֹחַ וְהוּא יִלְוֶנוּ בְעַמְלּוֹ יְמֵי חַיָּו אֲשֶׁר נִתֵּן לוֹ הָאֱלֹהִים תַּחַת הַשָּׁמַשׁ.	טו	ח
☺		כְּאֲשֶׁר נִתְּמִי אֵת לְבִי לְדַעַת חֻקְמָה וְלִרְאוֹת אֵת הַעֲנִין אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה עַל הָאָרֶץ כִּי גַם בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שְׁנָה בְעֵינָיו אֵינְנוּ רֹאֶה.	טז	ח
⊖		וְרִאִיתִי אֵת כָּל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים כִּי לֹא יוֹכֵל הָאָדָם לְמַצּוֹא אֵת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ בְּשֵׁל אֲשֶׁר יַעֲמַל הָאָדָם לְבַקֵּשׁ וְלֹא יִמְצָא וְגַם אִם יֹאמֶר הַחֻקִּים לְדַעַת לֹא יוֹכֵל לְמַצּוֹ.	יז	ח
⊖		כִּי אֵת כָּל זֶה נִתְּמִי אֵל לְבִי וְלְבוֹר (לברר) אֵת כָּל זֶה אֲשֶׁר הַצְדִיקִים וְהַחֲכָמִים וְעַבְדֵיהֶם בְּיַד הָאֱלֹהִים גַּם אֶהְבֶּה גַם שְׂנֵאָה אֵין יוֹדַע הָאָדָם הַכֹּל לִפְנֵיהֶם.	א	ט
	קטנות האדם, אלא הוא גזרה מאת ה'.	הַכֹּל כְּאֲשֶׁר לְכָל מַקְרָה אֶחָד לְצָדִיק - וְלְרַשָּׁע לְטוֹב וְלְטָהוֹר - וְלְטָמֵא וְלְזָכַח - וְלְאֲשֶׁר אֵינְנוּ זָכַח	ב	ט
↑	תשובה	כְּטוֹב כַּחֲטָא הַנִּשְׁבָּע כְּאֲשֶׁר שְׁבוּעָה יָרָא. זֶה רַע כָּכֵל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כִּי מַקְרָה אֶחָד לְכָל וְגַם לֵב בְּנֵי הָאָדָם מְלֵא רַע וְהוֹלְלוֹת בְּלִבְכֶם בְּחַיֵּיהֶם וְאַחֲרָיו אֵל הַמֵּתִים.	ג	ט
⊖	החיים והמתים	כִּי מִי אֲשֶׁר יַחְבֵּר אֵל כָּל הַחַיִּים יֵשׁ בְּטָחוֹן? כִּי לְכָל חַי הוּא טוֹב מִן הָאֲרִיזָה הַמֵּת.	ד	ט
⊖		כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שְׂיִמְתּוּ וְהַמֵּתִים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה וְאֵין עוֹד לָהֶם שָׂכָר כִּי נִשְׁכַּח זְכָרָם.	ה	ט
☺		גַּם אֶהְבֶּתֶם גַּם שְׂנֵאתֶם גַּם קִנְאתֶם כְּכָר אֶבְדָּה וְחִלַּק אֵין לָהֶם עוֹד לְעוֹלָם כָּכֵל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ.	ו	ט
☺		לֶךְ אֹכֵל בְּשִׂמְחָה לֶחֶמֶךָ וְשִׂתָּה בְּלֵב טוֹב יִינֶךָ כִּי נִכְבַּר רַצְיָה הָאֱלֹהִים אֵת מַעֲשִׂיךָ.	ז	ט
↑		יְהִי בְגִדֶיךָ לְבָנִים אֲצִי - הַתְּשׁוּבָה] מִי שְׂאִינוּ רוּצָה לְהַקְדִים לְשׁוֹב, אוֹלֵי לֹא יֵאָרִיךְ יָמִים וַיְמוֹת טָרֵם יָשׁוּב, עַל כֵּן	ח	ט

		הזהיר. [שבת קנ"א].			
		ושמן על ראשך אל יחסר.			
↑		תורה = חיים. [מש' ה יח-כ] "יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעורך. אילת האבים ויעלת חן דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה תמיד. ולמה תשגה בני בורה ותחבק חק נכריה" (זו עבודה זרה).	ראה חיים עם אשה אשר אהבת	ט	ט
		כל ימי חיי הבלה אשר נתן לך תחת השמש כל ימי הבלה פי הוא תלקה בחיים ובעמלה אשר אתה עמל תחת השמש.			
↑		[דבי ח יז-יח] "ואמרת בלבבך פתח ועצם דן עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל...". [מסילת ישרים ד - ז] ... שהלח מסור בידו מבוראו הוא הלח הבחירי המסור לו כל ימי חייו שהוא בהם בחירי ומצוה לעשות..."	כל אשר תמצא ידך לעשות בכתך עשה	ט	י
☒		[תה' ו' ו] "כי אין במות זכרך. בשאול מי יודה לך?". [תה' ל' י] "... היודך עפר היגיד אמתך?".	פי אין מעשה וחסבון ונדע וחקמה בשאול אשר אתה הלך שמה.		
⊖			שבתאי וראה תחת השמש	ט	יא
☹			פי לא לקלים המרוץ ולא לגבורים המלקמה [תה' לג טז] "גבור לא ינצל ברב כח".		
			וגם לא לתקמים לקחם וגם לא לנבנים עושר [חגי ב ח] "לי הכסף ולי הזהב" [רש"י] ובידי להביא לאשר חפצתי בו.		
			וגם לא לידעים חן		
☒👉			כי עת ופגע יקרה את כלם.		
☒👉			כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה וכצפורים האחזות בפח		
		[משלי ג כה] "אל תירא מפחד פתאם ומשאת רשעים כי תבא".	קהם יוקשים בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאם.		ט
⊖			גם זה ראיתי חכמה תחת השמש וגדולה היא אלי.		ט
			עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אתה ובנה עליה מצודים גדלים.		ט
			ומצא בה איש מספן חכם ומלט הוא את העיר בחכמתו ואדם לא זכר את האיש המספן ההוא.		ט
⊖			ואמרת אני		ט
↑			טובה חכמה מגבורה		ט
☹		[תה' יד ו] "עצת עני תבישו כי ה' מחסהו".	וחכמת המספן בזויה ודבריו אינם נשמעים.		
↑	[יב יא].	[יומא פ"א] ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות. מה הבריות אומרות עליו... ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו. עליו הכתוב אומר [יש' מט ג] "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר". אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמיד חכמים ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו... ראו כמה מקולקליו מעשיו וכמה מכוערין דרכיו ועליו הכתוב אומר [יה' לו כ] "באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו".	דבריי חכמים בנחת נשמעים		ט
⬇			מזעקת מושל בכסילים.		
↑			טובה חכמה מפלי קרב		ט
⬇			וחוטא אהד יאבד טובה הרבה.		
			זבובי מנת יבאיש יביע שמן רוקח יקר מחכמה מפבוד סכלות מעט.		י
			לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו.		י
⬇			וגם בדרך כשסכל הלך לבו חסר ואמר לכל סכל הוא.		י
			אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תפח כי מרפא ינים חטאים גדולים.		י

⊖			יש רעה ראיתי תחת השמש כשגגה שיצא מלפני השליט.	ה	י
⊖			נתן הסכל במרומים רבים ועשירים בשפל ישבו.	ו	י
⊖			ראיתי עבדים על סוסים ושרים הלכים פעבדים על הארץ.	ז	י
↓		[רש"י ע"ז כזב] "ופורץ גדר" - עובר על דברי חכמים ישכנו נחש כדלקמן.	חפר גומץ בו יפול ופרץ גדר ישכנו נחש.	ח	י
			מסיע אבנים יעצב בהם בוקע עצים יסכן בהם.	ט	י
			אם עקה הברזל והוא לא פנים קלקל וחיילים יגבר ויתרון הכשיר חכמה.	י	י
↓	לשון	[ערכין טז/ב] לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש ואומרות: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך? אומר להם וכי מה יתרון לבעל הלשון?	אם ישוד הנחש בלוא לחש? ואין יתרון לבעל הלשון.	יא	י
↑			דברי פי חכם חן ושפתות כסיל תבלענו.	יב	י
↓			תהלת דברי פיהו סכלות ואחרית פיהו הוללות רעה.	יג	י
↓			נהסכל ירבה דברים. לא ידע האדם מה שיהיה. ואשר יהיה מאחריו מי יגיד לו?	יד	י
↓			עמל הפסילים תיגענו אשר לא ידע ללכת אל עיר.	טו	י
☺			אי לך ארץ שמלפך נער ושריך בבקר יאכלו.	טז	י
☺			אשריה ארץ שמלפך בן חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי.	יז	י
			בעצלתים ימד המורה ובשפלות ידים ידלף הבית.	יח	י
↓			לשחוק עשים להם. ויין ישמח חיים.	יט	י
↓		[רש"י] אם אין כסף אין סעודה לפיכך לא יתעצל אדם מן המלאכה כדי שיהא לו מה להוציא.	והכסף יענה את הכל.		
	אל תקלל	[וי' יט יד] "לא תקלל חרש". [אבות ב ד] ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע.	גם במדעה מלך אל תקלל ובחזרי משפך אל תקלל עשיר כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר.	כ	י
↑		[משלי יא כד] "יש מפזר ונוסף עוד...". [משלי כח כז] "נותן לרש אין מחסור...". [תה' קיב ט] "פזר נתן לאביונים צדקתו עמדת לעד קרנו תרום בכבוד".	שלח לחמה על פני המים כי רב המים תמצאנו.	א	יא
↑	[יוסף]		מן חלק לשבעה וגם לשמונה	ב	יא
⊖			כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ.		
X			אם ימלאו העבים גשם על הארץ יריקו ואם יפול עץ בדרום ואם בצפון מקום שיפול העץ שם יהוא.	ג	יא
↓	[ע"ז]		שמר רוח לא יזרע וראה בעבים לא יקצור.	ד	יא
;			כאשר אינה יודע מה דרך הרום פעצמים בכטן המלאה ככה לא תדע את מעשה האלהים אשר יעשה את הכל.	ה	יא
↑		[תה' כו ה] "הורעים בדמעה ברנה יקצרו".	בבקר ורע את ורעה	ו	יא

			וְלָעָרֵב אֶל תִּנַּח יָדָךְ כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אֵי זֶה יִכְשֶׁר הִנֵּה אוֹ זֶה וְאִם שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים.	
↑ 😊	[זיא].		וּמִתּוֹק הָאוֹר וְטוֹב לְעֵינַיִם לְרֵאוֹת אֶת הַשֶּׁמֶשׁ.	יא ז
		[רש"י] יהיה שמחה בחלקו ובלבד שיזכור ימי החשך וישיב מעשיו שינצל מהם והם ימי מיתת עולם הם ימי הרשעים.	כִּי אִם שְׁנַיִם הִרְבֵּה יִחְזֶה הָאָדָם בְּכֻלָּם יִשְׂמַח וַיִּזְכֹּר אֶת יְמֵי הַחֹשֶׁךְ כִּי הִרְבֵּה יִהְיוּ כָּל שְׂבָא הֶבֶל.	יא ח
↓		מחלוקת: [שבת ס"ב] אמר רב הונא... עד כאן דברי יצר הרע מכאן ואילך דברי יצר טוב. ריש לקיש אמר: עד כאן לדברי תורה מכאן ואילך למעשים טובים. [רש"י] עד כאן לתורה - שמחה בתלמודך, למוד משמחה ומטוב לב, והלך בדרכי לבך להבין מה בלבך לפי ראות עיניך. מכאן ואילך למעשים טובים - ודע כי על כל אלה על כל מה שלמדת סופך ליתן את הדין אם לא תקיים.	שְׂמַח בְּחֹר בְּיָלְדוּתֶיךָ וַיִּטְיַף לָבֶךָ בְּיָמֵי בְּחֹרוּתֶךָ וְהִלַּךְ בְּדַרְכֵי לָבֶךָ וּבִמְרָאֵי עֵינֶיךָ יָדַע כִּי עַל כָּל אֵלֶּה וּבִיאָד הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט.	יא ט
	[יבד].	[משנה תורה - הלכות תשובה ה ד] כלומר דע שיש בידך כח לעשות ועתיד אתה ליתן את הדין.		
↑ 😡		[נדרים כב] כל הכופס כל מיני גיהנם שולטין בו... אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו. [משלי כט כב] "ובפעל חמה רב פשע". [שם יט יט] "גדל חמת נשא ענש". [ברכות כ"ב] לא תרתח ולא תחטי. [עירובין ס"ה] בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו ובכיסו ובכעסו. [שבת ק"ח] המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפור מעותיו בחמתו יא בעיניך כעובד ע"ז. שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד. [פסחים ס"ב] כל אדם שכופס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו.	וְהִסָּר כַּעַס מִלָּבָב וְהִעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרָה כִּי הַיְלָדוֹת וְהַשְּׁחָרוֹת הֶבֶל.	יא י
		[רש"י] "והשחרות" - נערות, שראש אדם שחור בימי עלומיו. [תה' כה ז] "חטאות נעורי ופשעי אל תזכר...".		
↑		[תה' צ טו] "שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה".	וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵיךָ בְּיָמֵי בְּחֹרוּתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה. וְהִגִּיעוּ שְׁנַיִם אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי כֶּהֱם תִּפְּץ.	יב א
		[שבת קנ"א] אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה. כי בימי המשיח לא יהיה באדם "חפץ" אבל יעשה בטבעו המעשה הראוי, ולפיכך אין בהם לא זכות ולא חובה, כי הזכות והחובה תלויים בחפץ.		
☠️ 🔥			עַד אֲשֶׁר לֹא תִחַשֵׁף הַשֶּׁמֶשׁ וְהָאוֹר וְהִירָם וְהַפּוֹכְכִים וְשָׁבוּ הָעֵבִים אַחַר הַגִּשְׁמִים.	יב ב
🔥			בְּיוֹם שִׁיזְעוּ שְׁמַרֵי הַבַּיִת וְהִתְעַוְּתוּ אֲנָשֵׁי הַחֵיל וּבָטְלוּ הַטְּחָנוֹת כִּי מַעֲטוּ וְחִשְׁכוּ הָרְאוֹת בְּאֶרְצוֹת.	יב ג
🔥			וְסָגְרוּ דְלָתַיִם בְּשׁוֹק בְּשִׁפְלֵי קוֹל הַטְּחָנָה וַיִּקְוִים לְקוֹל הַצִּפּוֹר וַיִּשְׁחוּ כָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר.	יב ד
			גַּם מִגְבֵּה יִרְאוּ וְחִתְחִתִּים בְּדָרָה וַיִּנְאֹץ הַשֶּׁקֶד וַיִּסְתַּבֵּל הַחֲנָב וְתַפְר הָאֲבִיוֹנָה כִּי הִלֵּךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בְּשׁוֹק הַסּוּפְדִים.	יב ה
☠️			עַד אֲשֶׁר לֹא יִרְתַּם חֶבֶל הַסֶּסֶף וְתַרְזַן גְּלַת הַזָּהָב וְתִשְׁבֵּר כַּד עַל הַמְּבּוּעַ וְנִרְזַן הַגְּלָגַל אֶל הַבּוֹר.	יב ו
☠️	[גכ].	[ברי ג יט] "כי עפר אתה ואל עפר תשוב".	וַיֵּשֶׁב הָעֶפְרַר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תִּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר גָּתְנָה.	יב ז
☹️		[תהי צד יא] "ה' ידע מחשבות אדם כי המה הבל".	הֶבֶל הֶבֶלִים אָמַר הַקּוֹהֶלֶת הַכֹּל הֶבֶל.	יב ח
🕒			וַיִּתֵּר שְׁהִיָּה קִהְלַת חֲכָם עוֹד לִמַּד דַּעַת אֶת הָעַם וַאֲזוּ וְתִקַּר תִּשְׁלֹן מְשָׁלִים הִרְבֵּה.	יב ט
🕒			בְּקִשׁ קִהְלַת לְמַצָּא דְבָרֵי חֲפִץ וְכָתוּב יִשָּׁר דְּבָרֵי אֱמֶת.	יב י
		[זח] "טוב לשמע גערת חכם". [משי א ח] "להבין משל ומליצה דברי חכמים ויחידתם". [משי יב יח] "ולשון חכמים מרפא". [רב"ה ב' יא טז] מה דרבן זה מלמד את הפרה להרוש ולהשוות את התלמים, אף דברי חכמים מכוונין את לומדיהם לומר על אסור אסור ועל מותר מותר ומראין פנים והוראות מן התורה, שנאמר [משי כב יז] "הט אונך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעת". [רבה במי] ואין אסופות אלא סנהדרין שגא' [במי יא טז] "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל". [יחי לו כד] "ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לפלם ובמשפטי ילכו וקקתי ישמרו ועשו אותם". [תהי פ ב] "רועה ישראל האזינה". [דבי וד] "... ה' אהד". [ישי מ י"א] "הנה אדני ה'... יבוא... כרעה עדרו ירעה...". [תהי ק ג] "דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולו אנתנו עמו וצאן מרעייתו". [במי יא י"ב] "ואמר משה אל ה'... האנכי הריתי את כל העם הזה? אם אנכי ילדתיהו?"	יב יא	

			כי תאמר אלי שאהו בחיך כאשר ישא האמן את הזנק על האדמה אשר נשבעת לאבתיו".
↓	<p>[משי כב כ] "הלא כתבתי לך שלישים במעצות ודעת". [רשי תג ד]. [ירי לב] "כה אמר ה' אלהי ישראל לאמר כתב לך את כל הדברים אשר דברתי אליך אל ספר".</p> <p>[במדבר רבה] אמר הקב"ה כ"ד ספרים כתבתי לך, הזהר ואל תוסף עליהם... כל מי שקורא פסוק שאינו מכ"ד ספרים כאלו קורא בספרים החיצונים. [תחי יב ז] "אמרות ה' אמרות טהרות, כסף צרוף בעליל לארץ, מזקק שבועתים".</p> <p>[גיטין ס/ב רשיי] שהתלמוד לא ניתן לכתוב אלא מפני שהתורה משתכחת. [רשיי] אם באנו לכתוב לא הספקנו.</p> <p>[ירי ח ז ט] "גם חסידה בשמים נדעה מועדיה ותר וסיס ועגור שמרו את עת באנה ועמי לא ידעו את משפט ה'. איכה תאמרו חכמים אנהנו ותורת ה' אמתנו אכן הנה לשקר עשה עט שקר ספרים. הבשו חכמים חתו ויילכדו הנה בכבר ה' מאסו וחכמת מה להם".</p>	<p>יב יב</p> <p>ויתר מהמה בני הנה עשות ספרים אין קץ ולהג הרבה יגיעת בשור.</p>	
↑	<p>[דבי ייב] "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך? כי אם ליראה את ה' אלהיך...".</p> <p>[ברכות וב] אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה. [משי א ז] "יראת ה' ראשית דעת...".</p> <p>[משי יג יג] "וירא מצוה הוא ישלם". [תחי קיא ז] "ראשית חכמה יראת ה'...".</p> <p>[אבות ג ט] כל שיראת חטאו קודמת להכמתו, חכמתו מתקימת, וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקימת. הוא היה אומר, כל שמעשיו מרובין מחכמתו, חכמתו מתקימת. וכל שחכמתו מרובה ממעשיו, אין חכמתו מתקימת. [מלאכי ג כב-כג] "זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בהרב על כל ישראל חקים ומשפטים. הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא".</p> <p>[שמות כד ז] "ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע".</p>	<p>יג יב</p> <p>סוף דבר הפל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם.</p>	
⏪		<p>יב יד</p> <p>כי את כל מעשה האלהים ירא כמשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע.</p>	